

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

quaestio 62. An Inquisitor cogere possit testes ad testificandum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

Locos an- tam impressis quam manuscriptis, ea tamē omnino
diximus omittenda, cum ex diametro pugnent cū
traditis in quinta regula precedēti, ubi scripsit au-
ctor, ob plura indicia vehementia, aut violenta ali-
quem torqueri posse. nec vllō modo crederem hęc
scripsisse auctorem, sed ab imperito quopiam libra-
rio temere, & aliud cogitante, dum scriberet, addi-
ta fuisse. & sequentia apertissime indicant hęc non
esse auctoris verba, cum protinus adiungat, duo aut
plura ex his indicia ad torturam sufficere.

APPENDIX SEV COROLLARIUM
ad septem Emerici regulas de causis tor-
quendorum reorum.

Dixi hætenus summam quidquid pertinebat
ad dec laradas septē propositas ab Emerico
regulas, sed quoniam ex alijs causis & iudicij am-
plius rei huius criminis in hoc tribunali torqueri
possunt; ideo breuiter eas quoque adiungemus.

Ergo præter memorata indicia, confessio delinquē-
tis extrajudicialis sufficiens quoque indicium erit,
& probabile satis ad torturam. glossa singularis in
l. capite quinto. ff. de adulterijs, ubi Bartolus, Ray-
nerius, Angelus, & cōter Doctores. Bart. in l. fin.
nu. 6. ff. de quæst. et ceteri, quos longo ordine refert
Antonius Gomez to. 3. variar. resol. cap. 13. num. 8.
& 9. & Julius Clarus in præf. crim. §. fin. q. 21.
verf. confessio extrajudicialis. & Carrerius in præf.
crimi. num. 121. verf. septimum indicium.

Si quis ergo dixerit inter amicos, aut alibi (refe-
rendo, seu iactādo, aut gloriando, aut alijs modis, vt
sæpe contingit) se sapius concionibus hæreticorum
interfuisse, canam more eorum sumpsisse, Mahome-
tum adorasse, demones inuocasse, aut aiquid hære-
ticale dixisse vel commisisse, ubi constiterit per tes-
tes legitimos de eius confessione extrajudiciali; vo-
tari poterit, & interrogari, & ubi expediens fue-
rit, iudicatum in carcerem mitti; & si negat, tor-
queri ob illam confessionem poterit.

Ad hæc si factum vel dictum hæreticale confitea-
tur, intentionem autem prauam hereticandi neget,
torqueri poterit, vt intentionem declaret, & hoc
postremum vere asserit Albertinus tract. de agnos-
sitionib. q. 36. circa finem, quem sequitur Iaco-
bus Simancas, de catho. instit. tit. 52.

Addit Antonius Gomez to. 3. varia. resol. nu. 8.
verf. 2. quia, multorum, quos ibi refert, sententiā ef-
fesse, vsque adeo verū esse confessionē extrajudicialē
esse sufficiens indicium ad torturam, vt si reus po-
situs in tormento confiteatur delictū, non requira-
tur postea aliqua perseuerantia vel ratificatio, quia
sufficit illa confessio extrajudicialis, quæ præcessit,
vt postea plenē probet confessio quæ sequitur in
tormento, vt reus definitiuē condemnetur sine ali-
qua alia ratificatione: licet aliās regulariter sem-
per requiratur, quando positus sit in tormento ra-
tione aliorum indiciorum, & confiteatur delictū.

Verū hæc sententia obseruanda non est in praxi.
In quia nullo iure nititur; tum quoniam generaliter
ius disponit confessionē factā in tormentis ratificā-
dā: postremo, quia cum confessio extrajudicialis iā
sit suum effectum operata, vt scilicet ex ea reus

A torqueri possit, non debet alium effectum operari,
vt scilicet non requiratur ratificatio. ita asserit, &
verē, Antonius Gomez præcitato loco.

Si quis autem fuerit sacerdoti confessus, isque
vel per malitiam vel per imprudentiam aut ebrie-
tatem confitentis delictum detegat, talis confessio
seu reuelatio nullum prorsus effectum producit, vt
dixi supra par. 2. super concilio Tarraconensi. §. sed
hic est pulchra difficultas & §. seq. et.

An autem socius criminis faciat indicium ad tor-
turam, quæri solet: sed verior & receptior sen-
tentia est, non sumi hinc ad torturā indicium, quā-
uis qualis qualis præsumptio inde oriatur Boerius
deci. 319. incip. Socius criminis. Ioannes de Ana-
nia cōf. 59. incip. vifa inquisitione, Grammaticus,
decisi. 28. incip. Magnificus Ioannes. num. 14. &
alii multi per hos relati.

Si tamen duo socij criminis aduersus aliquem
deponant, & is neget, tunc torqueri poterit. Boe-
rius dicta decisi. 319. Julius Clarus in præf. crim.
§. fin. q. 21. verf. sed pone.

De confessione facta coram iudice incompeten-
ti, an faciat indicium ad torturam, longa à nostris
instituitur disputatio, quæ cum ad hoc negotium
conferre possit, non est contemnenda: sed cum bre-
ui oratione concludi non possit, videndus est Cla-
rus in præf. crim. §. fi. q. 21. verf. sed hic quæro.

Libri vero hæreticorum apud aliquem reperti,
an indicium faciant ad torturam, ex qualitate per-
sonarum, penes quam reperiuntur, pensandum
erit, iuxta id quod tradidimus supra in hac 2. par.
super cap. Fraternitatis de hæret. c. 71.

Postremo videndū est: An cum disputatur in hoc
tribunali, nū reus sit torquendus nec ne, debeat eius
aduocatus ad disputationē admitti, vt videatur nū
sufficientia sint indicia ex quibus est torquendus
reus: et cū agatur de grauissimo delinquētis præiu-
dicio, ne indefensus videri possit, vocadū esse aduo-
cātū vt reum iuste, si potest, tueatur, respondit Au-
ctor repertorij Inquisitorum, verbo, aduocatus. §.
sed an aduocatus, et verbo, tortura: §. an aduocatus.

Hoc exploratum est, indiciorum exemplum, seu
copiam reo dandam esse, & concedendam dilatio-
nem ad ea diluenda, & suam innocentiam proban-
dam. hoc. u. & naturalia & humana infra fieri iu-
bent, & iurisconsulti vno ore fatentur, & tradūt
passim criminalista, quos in refacili cōsulto omit-
to: interim videto Antonium Gomezium tom. 3.
variarum resolut. c. 13 nu. 21.

DE TESTIBVS IN
negocio Inquisitionis.

COMMENT. LXII.

An inquisitor cogere possit testes ad
testificandum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Inquisitor super crimine hæresis, & id contingē-
tibus testes recipere potest.
- 2 Et ad veritatē dicendā iuramentu illos cogere
- 3 Ac eos iterato examinare.

Socius crimi-
nis an faciat
indicium ad
torturam.

An aduoca-
tus admitta-
tur, cum quæ-
ritur an indi-
cia sufficiant ad
torturam.

S Exagefima fecunda quaestio est: Vtrum Inquisitor testes possit compellere ad iurandum de dicenda eidem in causa fidei veritate, ac etiam pluries eos examinare?
 1. Respondemus quodd sic: nam Inquisitor potest, & debet inquirere super haeretica prauitate, & in tali Inquisitione testes examinare, de qua testium examinatione habetur in cap. Vt officium. §. verum. de haeret. lib. 6. vbi dicitur sic: Verum quia in tam graui crimine cum multa oportet cautela procedi (vt in reos sine vilo perforatur errore dure ac digne seueritas vltionis) volumus, & mandamus, vt in examinatione testium, quos recipi super crimine praedicto, ipsumque contingentibus oportuerit, &c.

2. Testes autem cogendi sunt in causis ecclesiasticis veritatem deponere medio iuramento, extra de testi. cogen. Peruenit, aliàs testimonium non valeret. & extra de haeret. c. Excommunicamus itaq; §. ad iuramentum. dicitur, qd Archiepiscopus vel Episcopus, (& idem de Inquisitore) parochiam, in qua fama fuerit haereticos habitare, circumueat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiã si expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat, & sequitur infra: Si qui vero ex eis iuramentum religionem obstinatione damnabili respicientes iurare forte uoluerint, ex hoc ipso tanquam haeretici reputentur.

3. Quodd autem pluries possint examinari, ita docet Archi. in c. Vt officium. §. verum. super ver. testium. vbi dicit sic: Inquisitor debet esse sollicitus, vt si testes confusè deposuerint, & de causa scientia minus plenè requisiti fuerint, qd iterato cũ eis inquirat: nam hoc de iure fieri potest. extra de testi. Per tuas. Ad hoc. ff. de quaest. Repeti.

Supra pag. 107.

COMMENT. CXI.

Disputatio de testibus.

Emericus absoluta disputatione de tortura, alteram nunc exorditur de testibus; cuius cognitio quam sit utilis & necessaria, res ipsa indicat, prosequitur vero hanc tractationem multis quaestionibus, quas singulatim tutiora & communiora tradentes breuiter enarrabimus.

Sed illud profundū est; circa testes in hoc crimine multa esse singularia fauore fidei inducta, quae in alijs criminib. nō admittuntur: quae qualia sint, suis locis declarabitur. & in hac prima quaest. duo potissimū docet primū est de compellendis testibus: alterum de eisdem interrogandis, ibi: Quodd autem plures.

Testes quicūque i hoc crimine cogen di ad testificandum.

Quantum ad primā conclusionē attinet, licet dubitari sit, an in causis criminalib. testes cogi possint ad testimonij ferendum. c. dilectorū. de testi. cogen. nunc tamē omiffis in hac re subtilibus quaestionibus dico in crimine haereticis quoscunq; quacūque auctoritate praesulgeant, compellendos esse ad iurandum de dicenda veritate. Zachinus tract. de haeret. c. 13. nu. 9. & ibi late Campegius. Reperto. Inquisitorum, verbo, testes §. an si testes. Ely. in d. c. dilectorum, num. 3. de testib. cogen. Ioannes Roias sing. 197. incipiente, Testificari in criminalibus Simacas de ca. bo. inslit. tit. 64. num. 12. & seq. & alij.

Nec vero putandū est, ab hac regula aliquos eximī, quoniam omnes compelli possunt non obstantē quo-

libet privilegio. faciunt quae tradunt Innocentius in c. 1. nu. 5. de test. cogen. Host. & Ioan. And. in d. c. dilectorū. de test. cogen. Repertorium Inquisit. verbo, testes, §. an si testes. Ioan. Roias in dicto sing. 197. Socinus regula 509. incipiente: Testificari in criminalibus fallētia 3. item compelli possunt quilibet religiosi, Syluester in sum. verbo, testis, q. 8. Campegius ad Zachinum c. 13. vers. et quoniam. tradit Archidiaconus in cap. vt officium. §. verum. quia. de haeret. lib. 6. relatus supra parte 2.

Sed praeter ceteros singulariter Guido Fulcodius hoc docuit in consultationibus ad Inquisitores, q. 8. in hac verba: A ferendo testimonio privilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso privilegij speciale haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu omnes tenentur, vt infra dicā: sed nec iuramento; vel uoto in contrarium emisso: nam licet veritatem celare possimus hosti vel persecutori, vt 22. q. 2. ne quis iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramentum vel uotum in contrarium emissum non est seruandum. 2. 2. q. 4. in malis. & determinat quaestio in expresse, extra de testi. cogen. peruenit. & c. vlt.

Sed nec excommunicatio ordinarij nocet, qui illes excommunicate praesumpsit, qui coram Inquisitoribus deponeret veritatem: Tum quia nō potest inferior superiori suis diffinitionibus subiugare. 21. dist. inferior. Tum quia maiori est potius obediendum. 11. q. 3. qui resistit. Tum quia huiusmodi sententia conuenit errorem expressum, extra de sent. excō. per tuas. nec est quaestio, quin in crimine haereticos testes sint compellendi vt extra de haeret. excommunicamus. haftenus Guido Fulcodius, a quo nusquam discedit hic Emericus.

Sed opportune hic queritur, an si aliquis vocatus ab Inquisitoribus ad testificandum contra aliquem, & non impeditus, recuset venire, aut dicere testimonium, praeter alias penas, quas propterea meretur, fiat etiam suspectus de heresi, & tanquam fautor, aut celator haereticorum haberi & puniri possit. Geminianus & alij, in c. vt officium. §. verum. de haeret. lib. 6. compellendum dicunt esse testem, si se a dicēdo testimonio subtraheret in hac causa, sed dubitationi propositae nō satisfaciunt.

Ego distinguendū putarem, an is testis vocetur ad testificandū contra personas sibi sanguine vel affinitate cōiunctas, vel amicissimas, vt contra parentes, fratres, & alios ascendentes, vel descendentes, eius vel transuersales, an vero contra alios quoslibet cum quibus sanguinis nec magne amicitiae vinculo est coniunctus: nam in primo casu quamuis obinobediētiam & contumaciām, quia Inquisitoribus non satisfecit in hac causa, iusta praecipientibus, puniri possit, at non videtur ulterius suspectus tanquam fautor vel celator habendus, quoniam affectione carnali potius, quam aliquo intellectu errore, aut odio contra fidem catholicam id facere praesumendum est, argumento eorum quae diximus supra par. 2. supra quaest. 56 §. seu aliās fauorem.

In secundo vero casu fautor quādoq; censeri poterit, aut celator, & vel ut talis puniendus cōsiderata persona, & negotij de quo agitur, & inobediētiae

A testificandi dei hoc...

in iura...

Testis...

in obediētiae

ria, aut contumacia qualitate.

Nomine autem celatorum hoc loco non solum intelligimus eos, qui quos cognoscunt hereticos, aut suspectos, omittunt iudicibus reuelare, cum possint, iuxta concilium Tarraconense relatum supra par. 2. §. Celatores. sed illos quoque multo magis, qui coram iudicibus sciē. et prudenter renuunt comparere, ut hereticos occultent, aut postquam comparuerint de illis interrogati, supprimunt malitiose quam noscunt veritatem, ne illi contra quos proceditur, deprehendantur, aut puniantur.

¶ Testes autem cogendi sunt, &c. veritate deponere medio iuramento, &c. alias testimonium non valetet.] Hoc ipsum docuit Eymericus supra in hac 3. par. nu. 82. vbi dixi in §. quilibet horum.

Et quamvis iuramentum sit de validitate testimonij, quia sine iuramento testimonia testimonij non valent. l. i. iurandi. C. de testibus. non tamen est de substantia & essentia testimonij. sed de his vide Reptorium Inquisitorum, & Locatum in opere iudiciali verbo, iuramentum.

¶ Quod autem plures possint examinari, ita docet, &c.] Hoc ipsum docuit iam olim luculenter Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 15. c. 16. & 17. in hac verba: Et si testes inuenitis confuse deponuisse, & de causa scientia manus plene requisitos fuisse, supplicatis omissa; & eos de causa scientia, & causa causa, vbi faciendū videbitur, sollicito requiratis; quod sic fieri posse, scilicet iterari testimonij interrogationes omittas, dicit decretalis de testibus, per tuas. & concordat l. ff. de questio. repeti.

Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur via iuris in notitia testimonij, & reddendus interrogatoribus, prout in iure fieri consuevit: & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit, adeo quod etiam de inimicitia testimonij per vos debetis inquirere, cum non possint alij diuinare: & nisi testes plene & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, uel differre sententiam, quam damnare, hæc tenet Fulcodius, quibus nihil potest prudentius vel tutius in hac causa præscribi.

Tametsi vero in omnibus causis euitandum sit, ut clara & aperta sint testimonij dicta; in crimine tamen hæresis id est præcipue obseruandum, præsertim cum sepe contingat ex vnius vocule mutatione, additione, subtractione, aut declaratione, vel adesse hæresim, vel abesse: quod in primis contingit testibus imperitis, qui nesciunt veritate scatholicas ab erroribus secernere & separare; & propterea in hac causa omnino est vitanda in testimonij dictis vel obscuritas, vel ambiguitas.

Sed cum in dictis testimoniis deponentium contra aliquem de dicto heretico contingit obscuritas, seu ambiguitas, ita ut dictum illud & ad delictum & ad non delictum referri possit, aut hæresim includere, seu contra excludere, nec testis aut reus adsit, vel sciat dictum suum interpretari: tunc ille sensus accipiendus est, qui delictum excludit. l. si quis intentione. ff. de iudi. Innocentius in c. dudum. de electio. tradit Albericus tract. de agnos. assertio. q. 29. nu.

A 19. & copiosius q. 34. n. 48. et seq. et Ioānes Royas tracta. de her. p. 1. n. 199. & seq. quotiens n. verba propositionū, de quib. reus accusatur, duplici possunt habere sensum, catholicum vnum, hereticum alterum, sensus catholicus accipendus est, favore delinquentis. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur.

In quare, ut cetera exempla omittam, appositifimum est illud quod de Florianis & Colluthianis hereticis refertur in c. quidam autem 24. q. 3. relato apud Eymericum par. 2. quorum Colluthiani Deum non facere mala asserbant; quæ verba de malo culpa accepta, catholica sunt, sed de malo pena intellecta (ut illi intelligebant) heretica sunt; & propterea fuerunt damnati:

Floriani contra, assererent, Deū creasse mala, quæ de malo pena supra, catholica sunt, heretica vero de malo culpe, ut ab illis intelligebatur; quemadmodum pulchre ibi declarat doctissimus Turrecremata.

Verumtamen hæc interpretatio in meliore sensum, tunc iudicio meo locum habet, cum his qui protulit dictum dubium, vir probus est, & omni mala suspitione carens; tunc n. in tali viro non est presumendum delictum: secus autem esset censendum, cum is qui protulit verbum dubium, alia sinistra suspitione laborabat, ut quia vel infamatus esset de hæresi, vel ex suspectis prouincijs esset, veluti Anglia, Germania, aut similibus, vbi nunc hereses pullulant,

argumento tex. in l. aut facta §. persona. ff. de penis. l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de edil. edic. ibi: Seruos bonos esse, quia nationis non infamatae quosdam malos videt quia ea nationi sunt, quæ magis infamis est. hæc ibi. tradit Ioan. Royas (cui libet subscribo) tracta. de her. par. 1. nu. 205. & seq.

Hæc vero in hoc tribunali magnum momentum habent, ad excusandos rudiores quosdam, qui sepe absque hæresis malitia propositiones habentes sensum hereticum proferunt; quales sunt illæ: Sola fides sufficit: Deus solam voluntatem respicit, & similes, quæ bene, & male accipi possunt.

Iam quod de examinandis & sepius interrogandis testibus confuse deponentibus docet hic Eymericus, locum habet etiam post publicatas attestaciones. c. cum clamor, extra de testibus. hoc consilio ab Eymericis relato supra par. 2. & ratio est: quoniam obscurum dictum quod effectum iuris pro nō dicto habetur glos. in c. si testes §. in testibus. verbo, simpliciter. 4. q. 3. glos. in c. qui episcopus. verbo, simpliciter. 23. dist. concordat textus in l. de atate. §. si interrogatus. ff. de interrogato. actio. Rursus, quoniam hoc etiam postulat æquitas, ad pleniorē innocentis defensionem. arg. l. r. §. si quis vltra. ff. de quest. tradidit Socinus reg. 498. incipiente. Testes publicatis attestacionibus. in fallentia 6. 10. & 11.

Deniq; publicatis attestacionibus, non modo idē illi testes, qui prius deposuerunt, possunt iterum interrogari, & examinari verum etiam & alij testes possunt audiri & recipi. Socinus præcitato loco. Archidiacono in cap. super hoc de heret. lib. 6. Carrerius tract. de heret. nu. 124. vers. sed an publicatus. & Ioannes Royas singu. 22. incipiente. Attestacionibus publicatis. quod intelligo non modo cum recipiuntur ad defensionē reorum; verum etiam ad offensam,

Exemplū de propositione habente duplicē sensum, vnum catholicum, alterum hereticum.

Dictū dubiū quando non tu nēdum in bonā partē.

Etiam publicatis attestacionibus testes possunt recipi.

fensam, & pleniorē delicti probationē, quidquid fiat in alijs delictis, idque favore fidei. tenet Carre- rius præ citato loco, cui libenter subscribo fecutus Ange. in l. per hanc. C. de temp. appellat. & Geminianum in c. officium. §. verum, de hæret. lib. 6. & Simancam de catho. instit. 64. nu. 50. & seq.

Q V A E S T I O LXIII. An inquisitor debeat solus cum notario examinare testes, siue reos.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis.
- 2 Religiosa persona quam hic intelligantur.

S Exageſima tertia quæſtio eſt: Vtrum In- quifitor in examinatione teſtium & reo- rum, ſeu delatorum, cum ſuo notario debeat eſſe ſolus?

1 Reſpōdemus quòd non; immo oportet quòd in tali examinatione, ſint etiam duæ religioſæ & diſcretæ perſonæ, ut patet in c. Vt officium. pro- xime alleg. de hæret. lib. 6. in uer. uerum. ubi dici- tur ita: Verum quia in tam graui crimine cū mul- ta oportet cautela procedi (ut in reos ſine ullo pro- feratur errore dure ac digne ſeuertitas ultionis) uo- lumus, & mādamus, ut in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque cō- tingētibz oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum præſentia per pu- blicam (ſi commodè habere poteſtis) perſonam, aut per duos uiros idoneos fideliter eorundem de- poſitiones teſtium conſcribantur.

2 Religioſæ perſonæ poſſunt hic intelligi, per- ſonæ honeſtæ, ſiue ſint clerici, ſiue laici: ſed magis uidetur, quod loquatur de religioſis qui religioſi- ſimum habitum receperūt, ut dicit Archid. ibi in gloſſa.

COMMENT. CXII.

QUæ ad hanc quæſtionem ſpectant copioſe tradi- dit Eymericus ſupra par. 3. num. 85. tit. quot perſonæ eſſe debeant in examinatione teſtium & de- latorum. tradunt etiam Simancas de cath. instit. tit. 64. nu. 9. Locutus in opere iudiciali uerbo, teſtis. poſt nu. 54. uerſ. & primo. & alij communiter. ideo uero huiusmodi perſonæ intereſſe iubentur, ut que- geruntur, poſtquam tot ſunt oculis inſpecta, & tot ſenſibus inſinuata, falſi ſuſpitionem excludant.

a ¶ Religioſæ perſonæ poſſunt hic intelligi, &c.] Idem ſere tradit auctor ſupra 3. p. nu. 84. & per re- ligioſas perſonas Philippus Eranchus in c. ut offi- cium. de hæret. lib. 6. eas tantum intelligit ſtriſte & preſſe loquendo, qui religionis habitum aſumpſe- rūt, uoueruntq; illa tria, paupertatem, obedientiã, & caſtitatem: pro his enim multum præſumitur, de quibus in c. cum monaſteriu. de ſtatu monacho.

Sed Archidiaconus, Ioannes Aud. & alij in di- cto c. ut officium. §. uerum quia per c. denique. diſt. 4. optime obſeruant, religioſorum nomine intelligi etiam clericos ſeculares: quare & hi potuerunt huic examini adhiberi, quod & Simancas adno- tat de catho. instit. tit. 64. num. 9.

Et quamquam re uera (uti ego exiſtimo) ſupra dicta perſonæ comprehendantur in diſpoſitione di- cti c. ut officium. §. uerum quia, de hæret. lib. 6. ubi lo- minus, ubi uisum ita fuerit Inquiſitoribus, di- ſcretos et laicos, peritos, honeſta uitæ & ſpectata prudentiæ huic examini poterunt adhibere. Primo, quoniam Chriſtiani laici honeſte uiuētes, large re- ligioſi appellantur. c. eccleſia S. Maria. de conſi. c. fi. de reb. eccl. nō alie. tradit plene Albertinus in c. quoniã. de hæret. lib. 6. q. 1. cōcl. 3. n. 5. Rufus; quam- uis dum eſt ſermo de materia odioſa & penali, uer- ba proprie & ſtriſte accipi debeant. c. ſtatutum. de elec. lib. 6. at in materia ſauorabili large accipi poſ- ſunt, ut Albertinus adnotauit præ citato loco nu. 6.

Cum ergo hic ſit ſermo de ſauorabili materia, ut maniſeſtum eſt, laici adhiberi poterunt. Poſtre- mo hoc uoluit Eymericus 3. par. nu. 84. Denique arbitrio Inquiſitorum hæc credere relinquenda, qui eos adhiberet, quos magis idoneos iudicarent: honeſtius tamen & decentius eſt, religioſos mona- chos, uel clericos ſeculares adhibere.

Per diſcretas autem perſonas, uiros peritos & doctos accipere debemus, qui intelligant negotium de quo agitur ſciantq; diſcernere quod geritur, ut optime interpretatur Archidiacono. in d. c. ut offi- cium. §. uerum quia. de hæret. lib. 6. nu. 14.

C Tameſi uero ob cauſas in principio huius cōm- tarij relatas, cum uel rei, uel teſtes examinantur, huiusmodi duæ religioſæ perſonæ interuenire poſſu- lentur; hodie tamen maiori ex parte proceditur in ſancto tribunali ſine abſq; præſentia, ſiue intrinſe- tu iſtarum perſonarum, & eos ſic factos tolerat ſu- premus ſenatus ſanctæ Romanæ & generalis Inqui- ſitionis. Et profeſſo dux illæ religioſæ perſonæ, de conſilio magis, quã de præcepto uideatur adhibēda.

Equidem in hac cauſa mea ſententia eſt, ſi fieri commodè poſſet, ſingulis actibus examinandi reos, aut teſtes, adhibendas fore has duas perſonas: aut ſaltem utiliſſimum & conſuleſſimum eſſet finitis examinibus, repetere omnia coram illis: quod tunc poſſiſſimum procurare debent Inquiſitores, cum agitur maior aliqua & grauior cauſa, qualis eſt re- lapſi, uel pertinacis, uel cum reus qui examinatur callidus eſt, cauilloſus, & ſcleratus.

Cum teſtes examinantur diſcilius poſſunt hac obſeruari: cum multi nolint coram illis perſonis de- ponere contra aliquem, timentes ne reuelentur, aut ob alias cauſas.

Quòd ſi quæras, an Epifcopi in ſuis diœceſibus, præſertim ubi non ſunt Apoſtolicæ Inquiſitores, de- beant hæc ſeruare; reſpondeo debere quidem quod non obſcure ſignificatur in c. per hoc. de hæret. lib. 6. quare recte Simancas ſcripſit de catho. instit. tit. 25. de Epifcopis. nu. 4. quòd Epifcopi in proceden- do ſuper hoc crimine, eundem ordinem ſeruare tenentur, quem in Inquiſitores ſeruant.

Q V A E S T I O LXIIII.

Excommunicati & ſocij criminis ſint ne admittendi in teſtes in cauſa fidei.

Sexageſi-

Supra pag. 107.

Num. 2.

Per religio- ſas perſonas qui intelli- gantur.

Nomine...

Epifcopi...

Epifcopi...